

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ו', תשט"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ניקודה של תיבה אחת במשנה

(מי שופכין)

תיבה זו נמצאת פעם אחת במשנה שבת ח. א: „וכל השופכין ברביעית“. פירושה: מים שאינם ראויים לשתייה מחמת סיאוב וכו' והם עומדים לשפיכה.

ניקדתי (סדר מועד וכו', הוצאת מוסד ביאליק – דביר, ירושלים תשי"ב): הַשּׁוֹפְכִין (שי"ן חלומה ופ"א קמוצה). הקריאה המקובלת בפי אשכנזים וספרדים הרי היא, כפי שידוע לי: שופכין (הפ"א בשוא). קריאה זו, כאילו לשון רבים היא של בינוני פועל, לא נתקבלה על דעתם של של מדקדקים ומשכילים בדורנו, והיו בעניין זה ויכוחים בע"פ (ובוודאי גם בספרות – מודה אני, לבושתי, שאיני זוכר לא שמות מתווכחים ולא מקורות ביבליוגראפיים).

ביאליק ניקד בתרגומו ל„דון קישוט“ שפכים (השי"ן בחטף קמץ – כתבי ח"ג ביאליק, כרך ג', שנת תרפ"ו, עמ' ק"ג) ובעמ' רל"ח, שם, שינה וניקד שפכים השי"ן בשוא פשוט (טעות דפוס?). ועדיין לא הגיעו, כנראה, לכלל הכרעה, אבן-שושן מנקד, דרך משל, את השי"ן בחטף קמץ, אבל גור: שופכין (הפ"א בשוא) על דרך המקובל.

שניים מן העקרונות שקבעתי לעצמי בניקוד המשנה היו נר לעטי אף בניקוד תיבה זו:

(א) קריאות מבוררות שבפי בני ישראל לכל עדותיהם.
(ב) ניקודים שבנוסחאות ישנים, כתבי יד ודפוסים; עיי' הקדמתי לסדר מועד הנ"ל.

כאמור למעלה קוראים אשכנזים וספרדים את הפ"א בשוא. ואף על פי שקריאה זו מקוימת במשניות מנוקדות ניקוד „ספרי" (דפוס אמסטרדם ת"ו — מנשה בן ישראל — וכו' וכו') לא כשרה בעיניי, כמובן מאליו, והעדפתי את קריאת התימנים: השוֹפְכִין. אף מקוימת היא בכ"י פרמה: הפ"א קמוצה ועל גבי הכ"ף קו מאוזן לסימן הרפה. שלא ככ"י קויפמאן המנקד השוֹפְכִין (הפ"א פתוחה ודגש אחריה). אף קריאה זו אינה פסולה והיא על דרך: מחשכים, מעמקים וכו', אלא שאיני יודע לה מסורת שבעל פה.

אף מנוקד בנוסחאות ישנים: שוֹבְכִים (כ"ף דגושה) לשון רבים של שוֹכֵךְ.

בין כך ובין כך, כלומר בין לניקוד כ"י פרמה ובין לניקוד כ"י קויפמאן, הרי שופכין לשון רבים של שוֹפֵךְ. וכשבאתי לבחור ולקבוע, לא פקפקתי ובחרתי בניקוד שאין בו שום פגם מבחינה פורמאלית, אף אב לו בכ"י ישן — כ"י פרמה של המאה הי"ג הוא, אף אין לאחר את ניקודו, ואכמ"ל. אוסיף עוד, שר' שלמה עדני כותב ב„מלאכת שלמה" למשנה זו, שבת ח, א: „וגרסינן שופְכִין הפ"א קמץ", ושם צ"ל חולם במקום שורק ולמסורת התימנית נתכוון.

ר"ש חיבר את פירושו למשנה במחצית השנייה של המאה הרביעית; תולדות חכמי ירושלים, פרומקין וריבלין, ח"א, עמ' 132—133.